

תוכן עניינים

2	תקציר
3	1. מבוא
5	2. סקירת ספרות
5	א. עונש המוות בעולם
9	ב. הצדקות, הטיעונים והנימוקים בעד ונגד עונש מוות
14	ג. עונש המוות בישראל
20	ד. סיכום סקירת הספרות
22	3. המחקר האיכותני
22	א. השיטה
22	ב. ממצאים
32	4. דיון
35	5. סיכום ומסקנות
36	6. ביבליוגרפיה

תקציר

מטרתו של המחקר הייתה לבחון את הסיקור סביב עונש המוות בישראל במסגרת התקשורת הכתובה המקוונת. סקירת הספרות בעבודה זו הציגה כי יותר ויותר מדינות דמוקרטיות זונחות את השימוש בעונש המוות, אך סוגיית הענישה עצמה מאופיינת בעמדות חברתיות, פוליטיות ואידיאולוגיות מגוונות – בין אם תומכים בהחלת העונש ובין אם מתנגדים לו. סקירת הספרות הציגה כי בישראל נושא עונש המוות שימש תמיד לדיונים חברתיים ופוליטיים, וסוגיה זו התעוררה שוב במסגרת הניסיונות לעצב חקיקה שנועדה להקל בהחלת עונש המוות כלפי מחבלים בשנים 2016-2018. מתוך כך בוצע מחקר איכותני שנועד לבחון את מאפייני הסיקור התקשורתי המקוון סביב ניסיונות החקיקה המחודשת של עונש המוות למחבלים בישראל בין השנים 2016-2018. המחקר בחן 16 כתבות עיתונות מקוונת של שני סוגי עיתונים – הארץ (המזוהה כעיתון ליברלי עם נטייה למפלגות שמאל) וישראל היום (המזוהה כעיתון שמרני עם נטייה למפלגות ימין). המחקר האיכותני זיהה שלושה ממצאים בולטים במסגרת הסיקור התקשורתי המקוון כלפי עונש המוות בישראל: א. עונש המוות ניתפס בתקשורת ככלי לא הרתעתי, לא ביטחוני ולא מוסרי; ב. עונש המוות משמש בישראל ככלי לעיצוב המערכת הפוליטית ותנאי להרכבת הקואליציה; ג. העיתונות עשויה להציג סיקור תקשורתי שונה כלפי עונש המוות בהתאם למאפיינים האידיאולוגיים של העיתון. מתוך כך העיתונות המקוונת יכולה להציג עמדות ותפיסות שונות כלפי עונש המוות לפי השקפת עולמם.

2. סקירת ספרות

א. עונש המוות בעולם

מטרת הפרק היא להציג רקע מקדים אודות עונש המוות בעולם. הפרק יספק הסברים כלפי מהות עונש המוות בעולם כדוגמת מקור העונש, התרחבות השימוש בעונש בעולם לצד מגמה מאוחרת יותר להפחית את השימוש בעונש, היקף השימוש בעונש זה, השימוש בעונש המוות בארה"ב - הנחשבת לאחת המדינות הדמוקרטיות האחרונות שעוד עושות שימוש בעונש המוות (לצד יפן), וכן עמדות חברתיות בארה"ב בנוגע למידת התמיכה של האזרחים בביצוע עונש המוות. למרות כי העבודה מתרכזת בנושא עונש המוות בישראל, עדיין ישנה חשיבות להציג את ארה"ב כמקרה רקע מקדים שיכול להסביר אודות הדילמות והאתגרים המצויים בשימוש עונש המוות במדינה מערבית.

היקף השימוש בעונש המוות: תמונת מצב גלובלית

עונש מוות נחשב לעונש החמור ביותר שמבוצע על ידי המדינה וזאת משום שעונש המוות נועד להרוג את העבריין המורשע ולפגוע פגיעה ישירה ומכוונת בזכות לחיים של הפרט. לרוב השימוש בעונש המוות מבוצע כלפי עבריינים שהורשעו בעבירות החמורות ביותר בדיני העונשין כדוגמת רצח או פשעים אלימים חמורים כמו התעללויות קשות או פשעים לאומיים כמו בגידה. מקורו של עונש המוות מוזכר עוד בתורה בספר דברים י"ב: "כִּי הָרַג תִּהְיֶנּוּ, יָדָךְ תִּהְיֶה-בּוֹ בְּרֹאשׁוֹנָה לְהָמִיתוֹ; וְיָד כָּל-הָעָם, בְּאַחֲרָנָה. וְסָקְלֹתָוּ בְּאֲבָנִים, וָמוֹת: כִּי בִקֵּשׁ, לְהַדְחִיךָ מֵעַל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ, הַמוֹצִיאֲךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם, מִבְּיַת עֲבָדִים. וְכָל-יִשְׂרָאֵל--יִשְׁמְעוּ, וַיֵּרָאוּ; וְלֹא-יִסְפְּפוּ לַעֲשׂוֹת, כַּדָּבָר הַרְעָה--בְּקִרְבְּךָ." כוונתו של עונש המוות האמור היה בעקבות הסתה כנגד האלוהים. לאורך ההיסטוריה חלו שינויים במקור הסמכות שיכולה לממש את עונש המוות, כאשר בתקופות המוקדמות למדינות הלאום, היו אלה מנהיגים שונים כדוגמת אנשי דת ומלכים שראו את עצמם בעלי הסמכות לממש את עונש המוות, אולם עם כינון מדינות הלאום במאה ה-17 ואילך, ראו עצמן המדינות ומערכות המשפט בהן, אחראיות על מימוש עונש המוות. התפיסה הכללית של עונש המוות הייתה, כי דווקא הרחמנות כלפי הרוצחים תהווה אכזריות ורשלנות כלפי הקורבנות העכשוויים והעתידיים ולכן מדינות ראו את עצמן מחויבות למימוש עונש המוות מתוך תפיסה של צדק כלפי הקורבנות (טננבוים, 2010, ע' 46).

היקף השימוש העולמי הידוע בעונש המוות השתנה לאורך שנים אך ישנם פערים בין הטלת עונש המוות לבין הביצוע שלו בפועל. כלומר בכל שנה מוטלים עונשי מוות, אך המימוש של העונש בפועל יכול להתקיים זמן רב לאחר הטלת העונש. למשל ידוע כי בשנת 1980 הוטלו בעולם 1,295 עונשי מוות, אך בוצעו בפועל 1,229 הוצאות להורג; בשנת 1990 הוטלו 2,005 עונשי מוות, אך בוצעו בפועל 2,029 הוצאות להורג; בשנת 1999 הוטלו 3,857 עונשי מוות, אך בוצעו בפועל 1,813 הוצאות להורג. סין נחשבת למדינה שבה מבוצע השימוש הגבוה ביותר בעונש המוות כאשר בין השנים 1994-1998 הוצאו להורג כ-12,338; לאחריה, איראן – 505; סעודיה - 465; ארה"ב – 274; יפן – 24 (Hood, 2001, pp. 335-336).

במהלך המאה ה-18 ניתן היה להבחין בהתעוררות כלל עולמית של ביטול עונש המוות, וזאת בעקבות שינויים במשטרים בעולם, קידום ערכים ליברליים ודמוקרטיים וסיום משטרים מדכאים כמו קולוניות ומשטרים סמכותיים. במהלך שנות ה-20 של המאה ה-20 מדינות דמוקרטיות אירופאיות רבות כמו שוודיה, הולנד, פורטוגל, דנמרק, פינלנד ומדינות אחרות, כבר זנחו כליל את עונש המוות וכעת ידוע רק על שתי מדינות דמוקרטיות העושות שימוש בעונש המוות על פשעים פליליים: ארה"ב ויפן, וכן כמובן מדינות סמכותיות כמו סין, איראן, סעודיה ועוד. ארה"ב ויפן הותירו את עונש המוות על פשעים פליליים